

הקנאת הקרקע לבניו, שמוחלת על זכותה לגביית כתובתה מכל הנכסים של בעלה, המשועבדים לכתובתה, ודי לה בשיור קרקע כל שהוא לגביית כתובתה. אבל אם הקנה כל נכסיו לבניו ולאשה שייר רק מטלטלין כל שהם לגבות מהם כתובתה, היא אינה מוחלת על זכותה לשיעבוד כל נכסי בעלה לגביית הכתובה.

ומוכח מדברי רבי אלעזר, שאמר "עשו מטלטלים שיור אצל עבד", כי על אף שאמרה המשנה "שייר קרקע כל שהוא", לאו דוקא הוא, ואפשר לומר שהוא הדין בשייר מטלטלין כל שהם. ואם כן, אף אנו נאמר במשנתנו, שקרקע לאו דוקא, אלא הוא הדין מטלטלים.

אך דוחה הגמרא את ראיית אביי, ומחלקת:

התם, בכותב נכסיו לעבדו, **בדין הוא דלא ליתני קרקע**, לא היה צריך התנא בכלל לשנות "שייר קרקע", כי הוא הדין אם שייר מטלטלין, אלא היה לו לומר "אם שייר כל שהוא" בלבד. ומה ששנה התנא בכל זאת "קרקע" — ואידי דתנא רישא, כיון שברישא של המשנה הזכרה קרקע, ושם הקרקע היא בדוקא, לכן הוא נקט קרקע אף בסיפא, אך לאו דוקא הוא.

וכך נאמר ברישא של המשנה [שם]: **רבי עקיבא אומר, קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכוריה, ולכתוב עליהם פרוזבול** [שאינן כותבים פרוזבול למלוה אלא אם יש ללוה קרקע], **ולקנות עמהם**, בקנין אגב עם הקרקע, **נכסים שאין להם אחריות**, דהיינו

באותה שטר מתנה, ולעשותו בן חורין, שהרי העבד הוא בכלל נכסיו. אבל אם שייר קרקע כל שהוא, אם נתן לו כל נכסיו למעט קרקע אחת, **לא יצא בן חורין**, כי הוא לא התכוין לשחררו, כיון שעבדים הוקשו לקרקעות, ואולי התכוון בשיור של הקרקע, לשייר לעצמו את העבד הזה. (63) וממילא, אף את הנכסים לא קנה העבד בשטר הזה, כי כל מה שקונה העבד, הוא שיך לרבו.

רבי שמעון אומר חולק, ואומר: **לעולם הוא בן חורין**, גם אם שייר קרקע כל שהוא, יוצא העבד לחירות, **עד שיאמר** לשון שמשמעותה היא שהוא משייר לעצמו את העבד, כגון שאומר "כל נכסי נתונים לפלוני עבדי, חוץ מאחד מרבוה שבחן", ולא סיים איזה חלק מרכושו הוא משייר לעצמו, ולכן אנו מניחים, שהיות ונקט שיור סתמי, ודאי כוונתו לעבד, ולא אמר זאת במפורש, אלא בדרך כבוד כלפי העבד.

ואמר על כך רב דימי בר יוסף אומר רבי אלעזר [מבאר את דברי חכמים]:

עשו מטלטלין שיור אצל עבד, שגם אם שייר בשטר מטלטלין סתם, כוונתו היתה לשייר את העבד לעצמו. כי אמנם עבדים הוקשו לקרקעות, אך בפועל הם אינם מחוברים לקרקע, אלא הם מטלטלים, ולכן גם הם נכללים בשיור המטלטלים.

ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה. מי שהקנה את כל נכסיו לבניו, ושייר לאשתו כל שהוא קרקע לגביית כתובתה, והאשה שותקת, אומדים את דעתה בשתיקתה לגבי

63. לפי דברי הרשב"ם. אבל תוס' חולק בד"ה שייר קרקע שאפילו פירש לאיזה קרקע הוא

מטלטלין, שאם מקנה לו את הקרקע בכסף בשטר ובחזקה, קונה אגב הקרקעות את המטלטלין.

ובגלל שהרישא עוסקת בקרקע, ושם זה דוקא, משום הכי קתני קרקע אף בסיפא לענין עבד, אף שהדין נכון גם במטלטלין.

אבל במקומות אחרים, שכתוב קרקע, כמו במשנתנו לענין שכיב מרע, אולי זה דוקא קרקע.

והגמרא חוזרת לדון בשאלה השניה של רב יוסף:

וכל היכא דתני כל שהוא, לית ליה שיעורא? וכי בכל מקום שנאמר "כל שהוא", הכוונה היא לכל שהוא, ולא צריך שיעור, הרי אין הדבר כן!

ומוכיחה הגמרא: והא תנן, שנינו במשנה במסכת חולין לגבי החיוב של ראשית הגז [קלה א]:

רבי דוסא בן הרכינם אומר: אם יש לאדם חמש רחלות גוזזות, שיש מהן גז צמר במשקל של מנה ופרס, מנה ופרס, מנה וחצי מכל כבשה, הרי הן חייבות בראשית הגז, שזה הוא השיעור של צמר שממנו צריכים לתת לכהן ראשית הגז.

וחכמים אומרים, חמש רחלות, אפילו הן גוזזות כל שהן, חייבים לתת מהן ראשית

הגז.

ואמרינן, ושנינו שם על המשנה הזאת: וכמה כל שהן, מהו השיעור של "כל שהוא" לפי חכמים?

אמר רב, מנה ופרס. מנה וחצי של צמר לכל הרחלות ביחד. ובלבד שיהיו מחומשות. בתנאי שכל רחל תעשה לפחות חמישית משיעור זה, ולא מועיל שרחל אחרת עושה יותר.

ומוכח מכאן, שגם במקום שנאמר "כל שהן", יש לו שיעור.

דוחה הגמרא: התם, בדין הוא דלא ליתני כל שהוא. שם לא היה צריך התנא לומר "כל שהוא", ולכן הוא לאו דוקא כל שהוא. ואידי דקאמר תנא קמא, בגלל שהתנא הראשון מחייב בשיעורא רבה, בשיעור גדול, אמר איהו נמי, שיעורא זוטרא, התנא השני מחייב בשיעור קטן, וקרי ליה כל שהוא, לכן נוקט "כל שהוא", שזה מעט לגבי התנא הראשון.⁶⁴

אבל בסתמא, אין ראייה שכל שהוא יש בזה שיעור.

ודנה עתה הגמרא בהלכות "שירור".

פשיטא, זה פשוט, שאם אדם מקנה לאחרים, בין בריא ובין שכיב מרע, ואמר "מטלטלי לפלניא!", שהוא מקנה את

64. הנתיבות בסי' ר"נ סק"ט דן אם שייר קצת נכסים אבל הוא חייב אותם לאחרים. והוא תולה זאת בראשונים. לפי הרא"ש שצריך כדי פרנסתו, כאן לא יועיל, כיון שיגבו זאת ממנו. אבל

מתכוין בכל זאת לא יצא בן חורין כיון שלא פלגינן דיבורא שאם מבטל חלק מהנתינה הכל בטל ר"ש חולק וסובר שפלגינן דיבורא שאף על פי שחזור בו במקצת זה לא מבטל את הכל.

מטלטלין (65) או לא.

אמר ליה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי: תא שמע ראייה ממה ששנינו [לעיל סח א]: המוכר את ה"עיר", כוונתו היא לכל הדברים שנחשבים לקרקע, ולכן מוכר בתים, שיחין ומערות, ומרחצאות, ובית הכדין ובית השלחין. אבל לא מטלטלין. דברים שאפשר לטלטלם אינם כלולים במכירת ה"עיר". אבל, ובזמן שאמר "היא וכל מה שבתוכה", הרי כיון שהוסיף בדבריו שהוא מוכר אף מה שבתוך העיר, אפילו היו בה בהמה או עבדים, הרי כולן מוכרים, אף שהם לא קשורים לעיר.

ומוכיח רב אחא בריה דרב אויא: אי אמרת בשלמא, אם נסבור, שעבדים כמטלטלא דמי, משום הכי שפיר לא מיזדבן עבדים עם העיר ברישא של המשנה, כי היות ומכר רק את העיר, לא כלולים העבדים במכירה כיון שהם מטלטלין.

אלא אי אמרת, אבל אם נסבור שעבדים כמקרקעי דמי, אמאי לא מיזדבן? מדוע העבדים לא כלולים במכירה.

ומוכח מכאן, שעבדים כמטלטלין.

אך דוחה הגמרא: ואלא מאי, כמטלטלי דמי? הרי גם אם נסבור שהם כמטלטלין, קשה, מאי "אפילו" שכתוב בסיפא לגבי עבדים?! והרי משמע, שהם אינם דומים לשאר החפצים המטלטלים, שהוא כולל אותם באמירתו שהוא מוכר גם מה ש"בתוך

מטלטליו לפלוני, כל מאני תשמישתיה קני, יקנה אותו פלוני את כל הכלים שהוא משתמש בהם, לבר מחטי ושערי, חוץ מחיטים ושעורין. והוא הדין חוץ מהבהמות, שהם לא נקראים מטלטלין.

אבל אם אמר שהוא מקנה "כל מטלטלי לפלניא", שהשתמש במילה "כל", שהיא לשון רבוי, הרי הוא מקנה לו אפילו חטי ושערי, ואפילו ריחים העליונה. אפילו חטים ושעורים, ואף את החלק העליון של הריחים, על אף שלא נחשב כל כך מתשמישי הבית, הוא מקנה לו, לבר, חוץ מריחים התחתונה, שאותה הוא אינו מקנה לו, כי היא אינה נכללת בלשונו "כל מטלטלי", שהיות ואין מטלטלים אותה, אין היא נקראת "מטלטלים".

אבל אם אמר "כל דמטלטל", כוונתו היא לכל דבר שאפשר לטלטלו ממקום למקום. ואפילו ריחיים תחתונה, קני. אפילו את האבן התחתונה של הריחיים, אף על פי שאין רגילים לטלטלה, ואינה נקראת "מטלטלים", אבל סוף סוף היא דבר הניתן לטלטל.

איבעיא ליה, בני הישיבה הסתפקו:

עבדא — כמקרקעא או כמטלטלא דמי. עבדים דינם כקרקעות או כמטלטלין. לענין דיני תורה, ודאי שעבדים דינם כקרקעות, כמו שבועה, שלא נשבעין על העבדים, וכן יש לעבד קניני קרקע. והספק הוא לענין לשון בני אדם, האם עבדים כלולים בלשון

65. לפי הרשב"ם. אבל התוס' ד"ה עבדא כמקרקעי מבארים, שהספק הוא במילי דרבנן,

לנמו", שכל שהוא מספיק, גם כאן, כיון שיכול להנות מזה, הרי שיעור.

העיר"?!?

קרקעות לבניו, ולא נותן להם את הכל אלא משייר קרקע עבור אשתו, והאשה שומעת מכך ושותקת, הרי היא מוחלת בכך על גביית כתובתה משאר הקרקעות. אבל אם משייר עבורה רק מטלטלין, אין דעתה למחול.

ואמר ליה רבא לרב נחמן, מאי טעמא? מה הטעם לחלק לענין שיור בין עבדים לכתובה? כי עבדא מטלטלא הוא, עבד נחשב כמטלטלין, ומטלטלא למטלטלא הוי שיור, ולכן אם שייר האדון לעצמו מטלטלין בשטר המתנה, יתכן שהתכוין לשייר את העבד לעצמו. אבל, וכתובת אשה, מקרקעא הוא, עיקר גביית הכתובה היא מקרקעות, שעל זה האשה סומכת, ולכן, שיור של מטלטלי למקרקעא, לא הוי שיור. ואף אם קבלה מטלטלין, היא אינה מוותרת על הכתובה.

ומדברי רבא אפשר לפשוט שעבדים כמטלטלין.

דוחה הגמרא: אמר ליה: אנן, משום דלאו קנ-ב ברות גיטא מתנינן. אנחנו מבארים אחרת את המשנה, שבאמת עבדים הם כקרקעות. אבל כאן, החסרון הוא משום שעבד צריך להשתחרר בשטר כזה שהוא לא יהיה קשור לרבו, שתהיה הכריתות גמורה. וכיון שבשטר הזה כתוב שהמטלטלין נשארים של האדון, נמצא שזכותו של האדון כתובה

אלא מאי אית לך למימר, אלא מה יש לך לתרץ ולומר, שאני מטלטלא דנייד ממטלטלא דלא נייד, יש הבדל בין מטלטלין שהם ניידים מעצמם, כמו בהמה ועבדים, למטלטלין שאינם ניידים מעצמם, כמו כלים. ולכן יתכן גם לומר, כי אפילו תימא עבדים כקרקעות דמי, אפילו נסבור שעבדים כקרקעות, שאני מקרקעי דנייד ממקרקעא דלא נייד. יש הבדל בין "קרקעות ניידים", כמו עבדים, לקרקעות שאינם ניידים, כמו בורות ומערות, ולכן העבד לא כלול במכירת העיר, כיון שאינו דומה לעיר שהיא קבועה.⁶⁶

תא שמע ראייה ממה ששינונו לעיל [קמט ב]: הכותב כל נכסיו לעבדו, יצא בן חורין. אבל שייר קרקע כל שהוא, לא יצא בן חורין, כיון שאולי שייר בכך את העבד. רבי שמעון אומר, לעולם הוא בן חורין עד שיאמר "כל נכסי נתנינן לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבחן", שבלשון הזה יתכן שהתכוון להוציא את העבד מהנתינה.

ואמר רב דימי בר יוסף אמר רבי אלעזר [רב דימי מבאר את דברי חכמים]: עשו מטלטלין שיור אצל עבד, שגם אם שייר לעצמו מטלטלין, העבד לא משתחרר, שמא התכוין לשייר לעצמו את העבד. אבל, ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה, מי שנותן

דניידא, יש להסתפק גם במקרה שאמר שמוכר קרקעות ומטלטלין, האם עבדים בכלל, כיון שהעבד נייד הוא כלול בשניהם עד שיאמר שמוכר את נכסיו. נמו"י.

אם עבדים כמטלטלין. ויש לעיין אם הם חולקים על הרשב"ם? ויתכן שכוונתם לומר, שרבנן תקנו לפי דעת בני אדם, כמבואר בראשונים. 66. לפי מסקנת הגמרא שעבדים הם מקרקעי